

RAZVIJANJE DRUŠTVENOSTI

Razvijanje socijabilnosti i interakcije predškolskog deteta

SOCIJABILNOST= DRUŠTVENOST= SOCIJALIZACIJA

= „to je osobina ličnosti koja vodi uspešnim i raznovrsnim društvenim odnosima.

Težnja ka društvu drugih ljudi, praćena osećanjem potrebe za opštenjem sa drugima, nastojanjem da ti odnosi budu obostrano uspešni, kao i osećanjem zadovoljenja te potrebe i prijatnosti." (Krstić, Psihološki rečnik, 1988, 137)

SOCIJALIZACIJA= „ proces kojim čovek razvija funkcije neophodne za pasivno i aktivno učestvovanje u društvenim odnosima." (Krsić, Psihološki rečnik, 1988, 575)

Socijalizacija – podrazumeva razvoj svega što je od značaja za valjan odnos prema društvenoj realnosti.

Socijalizacija, kao proces ima opšta obeležja ista za čitavu ljudsku vrstu, i posebna obeležja, s obzirom da se odvija u konkretnim društvenim uslovima, na različitim sadržajima, zavisno od kulturno-istorijskih i društvenih prilika.

Socijalizacija (ili razvoj društvenosti), teorijski, traje čitav život, ali je ipak najvažniji period detinjstva i mladosti.

Razvoj društvenosti počinje sa danom rođenja i u početku se sastoji od razvoja funkcija koje omogućavaju kasnije sticanje razuđenijeg ponašanja.

Pre svega, od velikog značaja je razvoj sazajnih funkcija i razvoj povoljnih socio-emocionalnih odnosa.

Porodica, spada u prvi, primarni faktor socijalizacije (tj. razvoja društvenosti) deteta.

Kasnije, procese socijalizacije preuzima i jedan deo institucionalnog sistema društva:

- predškolske ustanove,
- škole,
- druge društvene ustanove.

Sadržaji institucionalnih mehanizama kojima se doprinosi razvoju društvenosti mogu da se u nekom stepenu razilaze sa sadržajima procesa socijalizacije, koji se odvija u porodici, što otežava procese socijalizacije i kasnije ometa opšte društveno prihvatljivo ponašanje.

Socijabilnost (društvenost) sastoji se u internalizaciji (usvajanju nečega što postaje unutrašnji deo ličnosti) tzv. regulacionih modela i procesa, kojom se spoljna kontrola zamenjuje unutrašnjim sistemom samoregulacije ponašanja.

Taj proces se nikada ne završava, ali kada se još u detinjstvu sistem samoregulacije ponašanja oformi do nekog stepena, on se kasnije sam usavršava prihvatanjem socijalnih (društvenih) normi i BEZ SPOLJNIH pritisaka.

Društvo stalno prati ponašanje pojedinca:

- neke oblike ponašanja pojedinca društvo odobrava, podržava (poštenje, istrajnost, rad...),
- prema nekim oblicima ponašanja je neutralno,
- a neke oblike ponašanja pojedinca, društvo suzbija (krađa, nasilništvo, ugrožavanje prava drugih ljudi...).

Paralelno sa tim procesom, i u samoj ličnosti se odvija sličan proces:

- podržavanja (negovanja i razvijanja) nekih oblika ponašanja,
- neutralnosti prema nekim oblicima ponašanja i
- osporavanja pojedinih oblika sopstvenog i tuđeg ponašanja.

Ranija shvatanja su se zasnivala na hipotezi da su deca ranih uzrasta **asocijalna**.

Novija istraživanja su pokazala da takva hipoteza nije održiva.

Danas se prihvata stav da su predškolska deca **sociocentrična** i sposobna za socijalne odnose, kao i stav da od interakcije sa svojim vršnjacima mogu imati mnogo koristi.

E. Herlok je, na osnovu svojih istraživanja, istakla da se u socijalnom razvoju dece mogu uočiti određeni nivoi tog razvoja, u zavisnosti od uzrasta.

Dvogodišnje dete – se pretežno igra samo, ali je spremno da oponaša stariju decu u igri i ponašanju.

Dvoipogodišnje dete – otima igračke od druge dece, ne deli svoje igračke sa drugom decom, što znači da nije spremno za saradnju.

Trogodišnje dete – pokazuje prve znake za timsku igru.

Četvorogodišnje dete – postaje svesno uticaja druge dece i grupe u kojoj se nalazi, ono donekle koordinira svoju igru s drugom decom.

Petogodišnje dete, a naročito šestogodišnje dete – uspostavlja grupne odnose i uživa u grupnoj igri.

U kasnijim periodima, to dovodi do izdvajanja grupe i njene nezavisnosti od odraslih, povećanja broja članova grupe i frekvencije učešća u njoj.

Socijalno ponašanje započinje sa sposobnošću bebe da razlikuje lica od predmeta i sa sposobnošću da svoje socijalno ponašanje ispoljava kroz zadovoljstvo zbog prisustva drugih osoba, ili nezadovoljstvo bebe, kada je ostavljena sama.

Rani oblici socijalnog ponašanja ogledaju se:

- prvo kroz imitaciju,
- zatim se pojavljuje plašljivost i nepoverenje prema nepoznatim osobama,
- zatim rivalstvo prema drugoj deci i
- socijalna kooperacija sa odraslima.

U periodu od 2. do 6. godine dolazi do PROMENA u socijalnom ponašanju deteta.

Ono u ovom periodu UČI DA SE PRILAGOĐAVA DRUGIMA.

Važan faktor socijalnog razvoja je dečje iskustvo, odnosno broj kontakata koje dete uspostavi od malena.

Ispitivanja su pokazala da su deca, koja su bila smeštena u predškolsku ustanovu, u jaslenom periodu i stekla određena iskustva, kasnije su ta deca uspostavljala znatno veći broj socijalnih kontakata u vrtiću, nego deca koja nisu imala takvo iskustvo.

Predškolske ustanove imaju veliku ulogu u socijalnom razvoju dece, jer:

- omogućavaju neke uslove koje dete nema u porodici,
- stvaraju prilike da dete bira s kim će stupiti u interakciju,
- postoje značajne razlike u interakciji odrasli-dete i dete-dete,
- deci se daje određena sloboda,
- doprinosi se izgrađivanju zadovoljavajućeg repertoara **uloga**, neophodnih za snalaženje deteta u društvenoj sredini.

Uloga = se definiše kao očekivano i karakteristično ponašanje osobe koja zauzima određeni položaj.

Društvo propisuje šta jedna uloga dozvoljava, a šta zabranjuje.

Svako dete učestvuje, istovremeno u mnoštvu uloga:

- kao sin, kći, sused, vaspitanik, dečak,
devojčica, brat, sestra...

Da bi moglo da igra određenu ulogu u porodici, vrtiću,
školi, društvu, dete mora da razume uloge drugih prema
sebi i samog sebe prema drugima u grupi.

Ova sposobnost da se, tokom života igraju različite uloge, čine osnovu svih društvenih institucija (uloga vaspitača, učitelja, nastavnika, učenika, šefa, radnika, supruga, roditelja...).

Stavljanje dece u određene položaje u grupi, značajno može doprineti slici koju dete formira o sebi i o odnosu drugih prema njemu.

Stavljanjem povučene dece u položaj vođe, može doprineti razvoju samopouzdanja kod dece, dok agresivnoj deci može se dati prilika da brinu drugoj, mlađoj deci, kako bi se kod njih razvio zaštitnički stav i odgovornost.

Socijalni razvoj koji vodi do sticanja zrelosti u socijalnim odnosima, je proces učenja, putem kojeg se čovek prilagođava grupnim standardima, običajima, normama, tradiciji.

Prilagođavanje drugima je sposobnost, koja se stiče druženjem s ljudima i putem socijalnog učenja.

Ovo učenje ima svoju funkciju i u socio-emocionalnom, odnosno moralnom razvoju deteta.

Socijalno učenje se odvija:

- putem spontanog prikupljanja odgovarajućeg društvenog iskustva i

- putem sistematskog upoznavanja dece sa oblicima društvenog ponašanja i sa etičkim i praktičnim razlozima za takvo društveno poželjno ponašanje.

Deca se vežbaju u primeni takvog ponašanja:

- u praktičnoj delatnosti,

- u radu,

- u svakodnevnim situacijama (u izvršavanju zadataka i obaveza),

- u igri,

- u specijalnim prilikama (priredbe, proslave, svečanosti, praznici),

- u situacijama upoznavanja s kulturnom baštinom, običajima, tradicijom.

Uključivanje deteta u predškolsku ustanovu, podrazumeva život u grupi, koji se znatno razlikuje od porodičnog života.

Učestvovanje u grupi vršnjaka, pomaže detetu da se postepeno OSAMOSTALJUJE u odnosu na porodicu.

Dete se uči da relativno nezavisno misli, usvaja određene stavove i vrednosti i uči oblike ponašanja koji odgovaraju grupi kojoj pripada.

Pozicija (položaj) i ugled, koji dete ima u grupi vršnjaka na tom uzrastu više zavise od detetovog ponašanja i sposobnosti, nego bilo koje kasnije u životu.

Kod dece postoji prirodna težnja da stupaju u interakciju i komunikaciju sa svojim vršnjacima, pa i sa odraslima.

To zahteva da dete uvažava i tuđa prava i potrebe, da bude spremno na primanje i davanje, na kompromis.

Da bi dete to moglo, kod njega mora biti razvijena tzv.
SOCIJALNA VEŠTINA.

SOCIJALNA VEŠTINA = se definiše kao sposobnost
za interakciju s drugima u datom socijalnom kontekstu
na specifične načine koji su društveno prihvatljivi ili
vredni i u isto vreme korisni za određenu ličnost, ali i za
druge.

U interakciji sa drugima, dete zadovoljava svoje težnje i potrebe, ali se istovremeno i uči, da vodi računa o težnjama i potrebama drugih.

Kolektivno vaspitanje je jedan od važnih zadataka u vaspitno-obrazovnom radu predškolske ustanove, kojim se dete osposobljava da se objektivno postavi u socijalnim kontaktima, tako što će dete naučiti da bude osetljivije i uviđavnije za stavove drugih.

Socio-emocionalnom i opštem razvoju dece, kao i unapređenju saradničkih odnosa među njima, značajno doprinosi interakcija deteta sa vršnjacima ali isto tako i mešanje dece različitih uzrasta.

Mlađa deca će se lakše uključiti u kolektiv, ako im u tome pomognu starija deca.

Mlađa deca se lako i rado identifikuju sa starijom decom i motivisana su da ih podražavaju u ponašanju, veštinama i sposobnostima.

Za dete je od velikog značaja da, u interakciji sa drugom decom, uči pravila društvenog ponašanja, isto kao što je važno da nauči da govori.

Zbog toga je od izuzetne važnosti negovanje saradničkih odnosa među decom, učenje deteta da bude sposobno da deli, da čeka na red, da ima razumevanja za tuđe potrebe i mišljenja, a sve to je uslov da detea bude prihvaćeno u grupi vršnjaka.

Dete koje nema izgrađenu socijalnu veštinu ili dete koje nije socijabilno, njegovi vršnjaci odbacuju.

Odbačeno, ili dete izolovano iz grupe se ne oseća dobro, a njegove mogućnosti za razvoj su umanjene.

S druge strane, dete koje je socijabilno i osposobljeno za interakciju sa vršnjacima, od te interakcije ima velike koristi.

Ono stiče određeno samopouzdanje i unapređuje svoje socijalne sposobnosti, širi krug drugova, obogaćuje svoje iskustvo, što sve doprinosi socijalnom razvoju deteta.

Deca, u interakciji i komunikaciji, utiču jedni na druge i na taj način socijalizuju jedni druge.

Ova interakcija se među decom često odvija bez intervencije odraslih.

Uloga vaspitača u razvoju dečje socijabilnosti (društvenosti) je veoma značajna.

Nije dobro da vaspitač suviše često i neposredno
interveniše u odnosima među decom.

Vaspitač je odrasla osoba, pod čijim uticajem
predškolsko dete stiče iskustva, navike, formira stavove.

Zadatak vaspitača je da kod dece razvije pozitivne stavove i dobre partnerske odnose, čime će se povećati i interakcija među decom.

Zadatak vaspitača je da stvori povoljnu klimu i modele ponašanja, koji će doprineti socijalnosti dece.

Utvrđeno je da prijateljski odnosi, s više ljubaznosti i uvažavanja deteta i njegovih potreba doprinose u pozitivnom smislu opštem razvoju deteta, pa i socijalnom razvoju.

Do poremećaja socijalnih odnosa unutar grupe može doći ako vaspitač nije spreman za saradnju sa decom, ako nije strpljiv, ako nije ljubazan, ako nije dosledan u zahtevima, ako ne reaguje na dečje potrebe i sl.

Da do toga ne bi došlo, vaspitač mora biti stručna, profesionalna osoba, koja će biti sposobna da stvori situacije u kojima će se deci obezbediti pravilan socijalni razvoj i doprineti razvoju dečje socijabilnosti.